

ПРОГАЛИНИ ЧИННОГО КПК ЩОДО УНОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ НА ПІДСТАВІ УГОД

Розглянуто прогалини і колізії у чинному КПК, які ускладнюють ухвалення та реалізацію процесуальних рішень у кримінальних провадженнях на підставі угод. Обґрунтовано доцільність і необхідність унесення до чинного КПК та інших нормативно-правових актів змін і доповнень для ефективного здійснення кримінальних проваджень на підставі угод.

Ключові слова: *слідчий, досудове розслідування, процесуальне рішення, постанова, угода, прогалини, колізії.*

Постановка проблеми. У чинному КПК глава 35 присвячена кримінальному провадженню на підставі угод. Цей крок законодавця слід визнати новаторським і революційним з огляду унормування кримінального процесуального законодавства відповідно до Європейських стандартів, позаяк такий різновид угоди, як угода про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, має широке застосування у США та країнах Європи. Однак у практиці слідчих підрозділів виникає низка проблем, які безпосередньо пов'язані із неналежним унормуванням цієї діяльності у чинному кримінальному процесуальному законодавстві.

Стан дослідження. У вітчизняних і закордонних публікаціях сучасних дослідників проблематиці примирення (медіації) у кримінальних провадженнях приділялася значна увага. Зокрема, її висвітлювали: І. Айртсен, О. В. Аллахвердова, Х. Бесемер, Р. Буш, І. А. Войтюк, В. І. Галаган, Л. В. Головка, М. Гроенхейзен, Е. Ешуорт, В. В. Землянська, Х. Зер, Р. Г. Коваль, І. М. Козьяков, В. М. Куц, Н. Крісті, Д. Маєрс, Р. Р. Максудов, В. Т. Маляренко, Т. Маршала, Г. Мате, П. Мілберн, Ю. І. Микитин, Д. Несс, С. Г. Пен, М. Райт, М. Умбрайт, М. Г. Флямер, Д. Фолджер, Н. С. Шатіхіна.

Доволі ґрунтовно у дисертаційних роботах Н. В. Нестор та Ю. І. Микитина розглянуто шляхи, способи і перспективи запровадження медіації у кримінальному процесі України. Однак ця проблематика постає перед нами по-новому за умов дії чинного КПК.

Метою статті є висвітлення існуючих у чинному КПК прогалин і колізій, які ускладнюють здійснення кримінальних проваджень на

підставі угод і розроблення шляхів для удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо цього особливого порядку кримінального провадження.

Виклад основних положень. Уперше в українському правовому полі програми примирення у кримінальному процесі почали реалізовуватися відповідно до вимог інформаційного листа Генерального прокурора України від 01.08.2008 р. № 09/1-233. Так, останніми роками в Україні зроблено послідовні кроки на шляху запровадження відновного правосуддя, яке в більшості цивілізованих країн поширено вже понад 25 років. Цей процес успішно розвивається на теренах Європи, США, Австралії, Нової Зеландії. Серед європейських держав воно законодавчо закріплено в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Фінляндії, Польщі та Чехії. Здійснено перші кроки у Данії, Швеції, Нідерландах, Ірландії, Люксембурзі, Іспанії та Італії. У Росії програми примирення діють упродовж декількох років. Останніми десятиліттями було прийнято низку міжнародних нормативно-правових документів, котрі стосуються застосування медіації у кримінальних провадженнях. Так, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про положення жертв у кримінальному судочинстві», прийняте 15 березня 2001 року, наголошує на необхідності розширення сфери застосування медіації у кримінальних провадженнях і зобов'язує всі держави Європейського Союзу поширювати посередництво і забезпечувати прийняття до розгляду будь-яких угод між жертвою та правопорушником, що досягнуті у процесі посередництва; Резолюція Ради з соціальних та економічних питань ООН від 24 липня 2002 року рекомендує всім державам розробляти та впроваджувати програми примирення у національне кримінальне судочинство. Сьогодні в більшості країн Європи медіація як інструмент відновного підходу наявна у практиці роботи з кримінальними ситуаціями та має законодавчу підтримку. Україна перебуває на етапі формування вітчизняної моделі відновного правосуддя. Реалізацію програм примирення вперше в Україні з 2002 року розпочав Український Центр Порозуміння у Києві [1, с. 179].

Згодом до руху за відновне правосуддя приєдналися інші громадські організації в різних регіонах України. Однією з перших державних інституцій, що підтримала розвиток відновного правосуддя, став Верховний Суд України. За наслідками вивчення позитивного досвіду роботи впровадження програм відновного правосуддя Пленум Верховного Суду України протягом 2004–2006 років видав дві Постанови: № 5 від 16 квітня 2004 року «Про практику застосування судами Укра-

їни законодавства у справах про злочини неповнолітніх» [2] та № 2 від 15 травня 2006 року «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» [3], що містять рекомендацію суддям сприяти застосуванню програм примирення у справах щодо неповнолітніх. Постанова Пленуму № 13 від 2 липня 2004 року «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів» [4] рекомендує застосування інституту примирення для забезпечення прав потерпілих у кримінальному судочинстві. При Міністерстві юстиції України 2005 року було створено міжвідомчу робочу групу з питань упровадження програм відновного правосуддя (медіації) в кримінальному судочинстві України, яка продовжує роботу над проектом закону про медіацію в кримінальних провадженнях, ця ініціатива також підтримана Генеральним прокурором України. Це інноваційний у світовій практиці крок, але він спирається і на народні українські традиції громадського життя, і на міжнародний досвід пошуків подолання насилля. Тоні Маршал визначив відновне правосуддя як процес, завдяки якому всі особи, причетні до злочину, спільно вирішують, як можна виправити наслідки цього злочину і що треба робити для того, щоб він не повторився в майбутньому, а медіацію – як метод розв'язання конфліктів із залученням посередника [1, с. 178–180].

Із питань медіації у чинному законодавстві останніми роками захищено низку дисертацій, серед яких найбільш вагомі пропозиції щодо імплементації деяких норм до тоді ще чинного КПК 1960 року було внесено, на наш погляд, Ю. І. Микитином [5]. Однак належне унормування такої діяльності не закріплено і у чинному КПК України.

На нашу думку, неабиякі проблеми у практичній діяльності слідчих підрозділів створює неправильна конструкція та формулювання частини 1 статті 469 КПК України, де зазначено, що угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть здійснюватися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді) [6].

Із проведеного нами аналізу даної частини норми очевидно, що є прогалина, яка стосується трьох аспектів, а саме: неунормованого поняття процесуального статусу особи, за участю якої відбувається укладення угоди про примирення та порядку її залучення до криміна-

льного провадження; неправильного розуміння законодавцем процедурних елементів, які пов'язані із укладенням такої угоди; невизначеною метою угоди, яка б відповідала завданням відновного процесу, який є суттю розглядуваного нами особливого порядку кримінального провадження.

По-перше, законодавчо закріплену вимогу про те, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть здійснюватися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді), слід розкритикувати на підставі таких, на наш погляд, переконливих аргументів. У практичній діяльності слідчих підрозділів через таку вимогу законодавця виникає невирішувана ситуація – через відсутність законодавчо визначеного суб'єкта, на якого б покладався обов'язок у широкому розумінні, – вирішення конфлікту між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, а у більш вузькому – підготовку проекту угоди та її засвідчення, тому слідчі вимушено перебирають на себе ці невластиві їм функції. Як результат, непоодинокі факти суворого реагування судів і прокуратури. Така ситуація триватиме доти, поки у КПК законодавець чітко не закріпить поняття та процесуальний статус такого учасника, як медіатор (фасилітатор).

Зауважимо, що із цього приводу є суттєві теоретичні напрацювання та практика застосування, яка підтверджує ефективність і дієвість запровадження такого інституту в інших країнах.

Звертаючись до історичних витоків участі медіатора у вирішенні конфліктів, слід визнати належним та ілюстраційним огляд, здійснений Манел Кан'ямерес за участю інших дослідників. Так, ними доведено, що політична медіація має стародавні витoki, що впродовж сторіч були невід'ємною частиною дипломатичної практики. Принципи, розроблені політичними медіаторами, із Стародавніх часів до сьогодення увійшли в чимало деонтологічних кодексів медіатора. Перші паперові записи про діяння медіаторів датуються 6 сторіччям до нашої ери і стосуються записів Соломона [7, с. 63–64].

Альвізе Контаріні та Фабіо Чігі у літературі виділено як медіаторів Мюнстерського перемир'я, а Абрахама де Вікефорта та Ніколаса Політіс можна із впевненістю назвати і теоретиками, і практикаками медіації, оскільки значна кількість їх наукових напрацювань містять рекомендації, завдання та основоположні принципи діяльності медіаторів. Заслуговує на увагу виокремлене цими авторами таке правило дія-

льності медіатора, як відсутність влади у медіатора, яка йому не потрібна через головну його функцію – втручання у ситуацію, щоб наблизити одну до одної сторони, які віддалились, тобто він спрямовує процес примирення, але не переймає на себе відповідальність за зміст домовленостей сторін [7, с. 67, 70].

Є такі типології медіатора, що класифікують роль медіатора як фасилітатора чи інтервенціоніста (посередника в переговорах), експерта (терапевта під час сімейних медіацій), оцінювача під час комерційних медіацій або маніпулятора у політичних медіаціях. Медіатор – експерт зосереджується на конкретній домовленості, яку сторони мають досягти, а фасилітуючий медіатор наголошує на процесі спілкування між сторонами конфлікту, а не результаті, який очікується [7, с. 63].

Тобто можемо констатувати тривалий доісторичний процес становлення інституту медіації та такого суб'єкта, як медіатор, у різних історичних формаціях, сферах життєдіяльності та суспільствах. І в кожному із них його діяльність мала відповідати визначеним завданням і принципам.

У сучасному світі медіація, як і її основний суб'єкт, набули удосконаленого процесуального статусу. Анн-Катрін Сальберг, характеризуючи базові способи урегулювання конфліктів у кримінальних провадженнях на прикладах законодавства Швейцарської Конфедерації, зокрема кантонів Женеви, Фрібурга та інших, зробила переконливий висновок щодо засад і принципів діяльності медіатора. Зокрема, він не повинен займати позицію якоїсь зі сторін. Якщо медіатор визнає за конфліктуючими сторонами їх компетентність захищати та обґрунтовувати свої позиції, то вони зможуть вимагати правди та справедливості, не абстрактно, а співрозмірно до завданих збитків. Участь медіатора є добровільною, як і інших сторін, незалежною, неупередженою, нейтральною, конфіденційною та компетентною. Медіатор гарантує сторонам можливість визначитися без жодного насильства, примусу, погроз чи інших неналежних засобів, він дозволяє їм у будь-який момент відмовитися від медіації. Він надає достатню інформацію про характер правил, цілей та наслідків процесу та про статус медіатора. Медіатор не може представляти, захищати, давати поради тій чи іншій стороні, виступати за когось чи сприяти якійсь стороні, він збалансовує позиції сторін, сприяє реалізації їх автономії, не допускає будь-якої спроби залякування, маніпулювання чи погроз між ними. Щоб гарантувати добросовісність своєї роботи, медіатор інформує організацію, що вповноважила його, про початок і завершення медіації, а також її

результат. Він залишається уважним до необхідності компетентних органів, що здійснюють розслідування чи судовий розгляд, ухвалювати термінові чи поточні рішення у процесі кримінального провадження. Медіатор може завершити медіацію у випадку серйозних труднощів стосовно дотримання деонтологічних та етичних правил. Він забезпечує гарантії загальної підготовки в медіації, особливих навичок і високий рівень компетентності у справі управління конфліктами, зобов'язується постійно підвищувати свою кваліфікацію. Зокрема у вигляді аналізу практики з своїми колегами, чи наглядом [8, с. 20–21].

З огляду на такі глибокі детермінанти і обґрунтовані засади участі медіатора у кримінальному провадженні, навіть складно уявити ті негативні наслідки, які можуть настати у практиці застосування норм КПК України та у процесі розслідування кримінальних правопорушень у цілому за його відсутності, що ми нині спостерігаємо. Законодавцем імplementовано лише окремі положення порядку укладення угод про примирення до чинного КПК, які за сутністю не мають механізму належної реалізації через упущення у нормі КПК суб'єкта, на якого покладаються такі важливі функції.

Очевидно, законодавцю слід звернутися також до наявних результатів напрацювань вітчизняних науковців, в яких не лише закладено раціональні зерна належного розвитку медіації у сучасному кримінальному процесуальному законодавстві, а й частково прописано механізм досягнення обраних цілей.

Так, Н. В. Нестор у висновках до своєї дисертаційної роботи внесла виважені пропозиції, приміром про те, що під час проведення медіації визначальну роль виконує медіатор, який сприяє сторонам кримінального конфлікту у досягненні взаєморозуміння, спільному розробленню взаємоприйнятних домовленостей та шляхів їх виконання. Наголошується на важливості професійної підготовки медіаторів, яка має складатися з отримання знань та оволодіння навичками. У зв'язку із цим розроблено план навчальної дисципліни «Медіація в кримінальному процесі як метод вирішення конфліктів», вивчення якої може бути передбачено у навчальних програмах вищих навчальних закладів. Крім того, заслуговує на увагу практика створення при Міністерстві юстиції Молдови спеціального органу (Ради медіації), який проводить атестацію медіаторів; розробляє проекти стандартів і програм підготовки медіаторів; розглядає звернення, пов'язані з діяльністю медіаторів; приймає рішення про дисциплінарну відповідальність медіаторів; розробляє і затверджує норми професійної етики тощо [9, с. 167–168].

Що ж до порядку залучення медіаторів до кримінального провадження, то вважаємо за доцільне проаналізувати досвід Швейцарії, який і слід уніфікувати та імплементувати до чинного КПК, де медіація розвинулась завдяки руху громадських організацій, які сприяли прийняттю 2001 року відповідного Закону. Відповідно до його вимог передбачено делегування прокуратурою повноважень і передачу кримінальних справ присяжному медіатору з кримінальних справ. З переліку Державної ради Генеральний прокурор вибирає медіатора, який має значний досвід розв'язання саме такого конфлікту, склав присягу в установленому порядку. Він направляє медіатору копію кримінальної справи та інформує сторони письмово, що в їх випадку він вирішив спробувати вирішити їх конфлікт шляхом переговорів, доручивши справу медіатору, який зв'яжеться із ними. Процес медіації конфіденційний, а за її результатами медіатор лише інформує прокурора про те, що вона завершена і надсилає прокурору вільну і обмірковану стороною угоду, або ж надсилає повідомлення, що медіація не дала результатів. Кінцеве процесуальне рішення за результатами медіації, зокрема про закриття кримінального провадження чи скерування його до суду приймає також прокурор [8, с. 21–22].

У багатьох інших країнах головним джерелом направлень до програми відновного правосуддя є також прокурори. Проте рівень дискреційних повноважень, що ними володіють прокурори стосовно ухвалення рішень про звинувачення, є відмінним у різних правових системах і значно залежить від того, чи під час ухвалення цих рішень прокурори мають керуватися принципом обов'язкового звинувачення чи принципом перспективності, що сприяє розширенню дискреційних повноважень під час прийняття відповідних рішень. Відповідно до останнього принципу, навіть у Таїланді, незважаючи на особливості правової та духовної культури, вдалося запровадити відновні практики. Тут також не слід недооцінювати роль недержавних організацій, які діють у низці країн, зокрема і в Україні, і основним напрямом їх діяльності є робота із потерпілими від кримінальних правопорушень, адже довіра до них у певних випадках вища, ніж до судових і правоохоронних органів. Тому і виникає переконання у потерпілих, що їх справи розглядатимуться чесно і відкрито, з низькою ймовірністю ревіктимізації [10, с. 65, 68].

На нашу думку, пріоритет у вирішенні проблеми підготовки медіаторів у нашій державі слід віддати БО «Український Центр порозуміння», фахівці якого практично з 2002 року за підтримки низки міжнародних фондів та інституцій успішно впроваджували програми ме-

діації у правове поле України, проводили конференції, семінари та професійно-орієнтовані тренінги щодо фахової підготовки медіаторів, активним учасником яких була автор цієї публікації. У працівників цього центру, як бачимо, наявна тривала практика та десятки публікацій і посібників із рекомендаціями, як працювати із громадами, правоохоронними, судовими органами та правильно впроваджувати процедури примирення у кримінальних провадженнях. Українському законодавцю слід зрозуміти, що укладення угоди про примирення, у кримінальному провадженні зокрема, неможливе без центральної процесуальної фігури – медіатора, який на ґрунтовну думку фахівців БО «Український Центр порозуміння», яку ми повністю підтримуємо: відкрита, комунікабельна особа, що пройшла навчання з медіації та поділяє такі цінності, пов'язані з розумінням сутності людини, природи конфлікту і шляхів відновлення внутрішньої рівноваги, як: віра в те, що більшість людей прагнуть жити в атмосфері порозуміння, хочуть змінитися на краще, мають внутрішню силу на подолання ворожості для особистого зростання та надання допомоги іншим людям у скрутних життєвих обставинах тощо [11, с. 13].

Однак лише силами таких волонтерів, як БО «Український Центр Порозуміння», та залучених громадських організацій, окремих осіб доречно існуючі проблеми, які виникають у кримінальних провадженнях на підставі угод, вирішити не вдасться. Для забезпечення успіху громадських процесів потрібні фінансування, належна підготовка та штат постійних працівників. Такий процес мусять очолювати волонтери, але вони не зможуть взяти на себе всю відповідальність за впровадження відновних практик в Україні. Вони приречені перетворитися на «маріонеточних попіхачів у професійних працівників системи правосуддя». Немає потреби витрачати більше державних коштів на кримінальне судочинство. Однак кошти слід залучати згідно з іншими, виправданими критеріями. Це означає суттєве скорочення фінансування формальної діяльності органів юстиції, та, навпаки, значне збільшення фінансування спільної їх діяльності із громадами, самостійної діяльності громадських центрів [12, с. 261]. Деякі американські дослідники та практикуючі медіатори рекомендують такі дієві способи економії та перенаправлення коштів, як громадські роботи замість ув'язнення; податкові стимули, тобто коли громадяни жертвують кошти на благодійність, то їм зменшують податки; корпоративні стимули праці, тобто корпорації можуть оплачувати своїм співробітникам час, який ті присвячують ініціативам відновного правосуддя; органи юстиції при призначенні окладів, просу-

ванні по службі своїх працівників повинні враховувати значною мірою час, який державні службовці присвячують роботі в ініціативах громадського правосуддя [12, с. 262–263].

Загалом можна стверджувати, що український законодавець, очевидно через не зовсім правильний підхід до розуміння процедури примирення потерпілого та підозрюваного чи обвинуваченого, мети і завдань такої діяльності у статтях 469, 471, 473 КПК закріпив невласливий цій відновній практиці процес проходження домовленостей, їх змісту та юридичних наслідків. Зокрема наші критичні зауваження стосуються найперше змісту частини 1 статті 473 КПК, де наслідком укладення угоди про примирення для підозрюваного чи обвинуваченого визначено обмеження його права на оскарження вироку та відмова від здійснення прав, передбачених пунктом 1 частини четвертої статті 474 КПК. Схожі наслідки і для потерпілого, який додатково позбавляється ще й права вимагати в подальшому притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення і змінювати розмір вимог про відшкодування шкоди.

Вважаємо, що такі законодавчо закріплені обмеження недоцільні, адже вони суперечать базовим постулатам відновної практики, яка імплементована до КПК України, як особливий порядок кримінального провадження. Сутністю угоди про примирення є радикальні зміни в тому, як ми реагуємо на образи та творимо соціальний порядок. У них захочуються такі парадигмальні зміни: від примусу до зцілення; від виключно індивідуальної до індивідуально-колективної відповідальності; від цілковитої залежності від держави до більшої впевненості в собі в межах суспільства; від правосуддя як «зведення рахунків» до правосуддя як «повернення до норми» [12, с. 31].

У такому різновиді кримінального провадження акцент зміщується на потреби конкретних людей: потерпілого – людини, яку було ображено, щодо якої скоїли насильство і який необхідно відшкодувати заподіяні збитки, правопорушника – людину, яка за певних обставин, зі своєю певною історією мала певні наміри і врешті вчинила конкретну протиправну дію, та членів громади – оточення, що зазнало негативного впливу внаслідок злочину. При цьому метою має стати не покарання, а відновлення, зцілення, примирення усіх сторін конфлікту, усунення шкоди і досягнення злагоди у суспільстві. Тому цей підхід є новим для вирішення кримінальних конфліктів, спрямований на відновлення справедливості та усунення збитків, заподіяних злочином [12, с. 7–8]. На нашу думку, саме такі вихідні умови повинні бути сутніс-

ними характеристиками, включеними до статті 471 КПК України, як складові змісту угоди про примирення.

У кримінальному процесуальному законодавстві України також слід передбачити так звану координаційну інституцію із повноваженнями суто у цій сфері, для прикладу за аналогом США, де діє Комітет громадського правосуддя, який бере на себе функції нагляду за всім процесом відновних практик й налагоджує зв'язки з усіма, хто до них залучений: з судами, правоохоронними органами, працівниками соціальних служб, осередками місцевих громад тощо та створює механізми завдяки яким кримінальні провадження скеровуються на медіацію [12, с. 165].

Альтернативним органом в Україні також може стати і прокуратура, адже прокурор за чинним КПК здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. У такому випадку законодавцю слід на основі наявних наукових пропозицій та практики застосування процедур примирення виважено підійти до наділення прокурора низкою нових повноважень у межах означеної процесуальної функції.

Ми схильні вважати, що найдоцільніше повноваження на ухвалення процесуального рішення про направлення кримінальних проваджень на медіацію закріпити у чинному КПК за слідчим. На нашу думку, ухвалюючи рішення про скерування кримінального провадження на медіацію, слідчий повинен дотримуватися класифікації вчиненого злочину (злочини невеликої тяжкості і необережні злочини середньої тяжкості проти особи, її законних прав і свобод), факту відшкодування підозрюваним заподіяної злочином шкоди, а також наявності підстав для їх примирення з потерпілим. Вказані обставини повинні бути викладені в описовій частині постанови слідчого.

Суттєвою проблемою є також відсутність закріплених вимог щодо медіабельності кримінальних проваджень у чинному КПК. Сам факт віднесеності злочину до категорії тяжких чи, для прикладу, середньої тяжкості не може бути вихідним пунктом для ухвалення процесуального рішення щодо скерування чи нескерування кримінального провадження на медіацію. Згідно зі статистичними даними, оприлюдненими Українським Центром Порозуміння ще до вступу в дію чинного КПК, з 2004 до 2011 рік у восьми Центрах відновних практик у громаді відбулося 364 медіації в кримінальних справах, з яких 44% у злочинах невеликої тяжкості, 44% – середньої тяжкості та 12% у тяжких злочинах. Особливо тяжкі злочини на медіацію не передавалися. Це були категорії справ щодо злочинів проти власності (крадіжки, розбої, шахрайство); тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості; дорожньо-

транспортні пригоди із летальними наслідками тощо. Виникає риторичне запитання: якщо людина виявляє бажання примиритися з іншою людиною та відшкодувати збитки, то чому не запропонувати їй медіацію? [13, с. 8].

В умовах дії чинного КПК укладення угод про примирення відповідно до вимог ч. 3 ст. 469 КПК можливе лише у провадженнях щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Ми переконані, що наведеною частиною норми необґрунтовано обмежено коло кримінальних проваджень, які можуть скеровуватися на медіацію. Доцільніше було б у цій частині норми передбачити критерії медіабельності кримінального провадження, зокрема: визнання підозрюваним чи обвинуваченим факту скоєння певних протиправних дій та добровільне прагнення обох учасників кримінального провадження, зокрема потерпілого та підозрюваного (обвинуваченого) вирішувати ситуацію у співробітницький спосіб за допомогою медіації [13, с. 9].

Висновки. Отже, нами окреслено окремі теоретичні та практичні проблеми, які виникають у кримінальних провадженнях на підставі угод; запропоновано окремі шляхи зменшення негативного впливу на впровадження відновних практик, які декларовані у чинному КПК України, однак лише спільними зусиллями теоретиків, практиків і законодавця можна усунути аналізовані нами прогалини та колізії у чинному кримінальному процесуальному законодавстві.

1. Мороз Л. І. Сучасні стратегії міліції щодо профілактики злочинності неповнолітніх: навч. посіб. / Л. І. Мороз, Р. Г. Коваль, Н. М. Прокопенко та ін. – К.: Вид. Паливода А.В., 2008. – 218 с.

2. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 16 квітня 2004 року. – 6 с.

3. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 15 травня 2006 року. – 4 с.

4. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів: постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 2 липня 2004 року. – 4 с.

5. Микитин Ю. І. Відновне правосуддя у кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» /

Юрій Іванович Микитин – К.: Національна академія прокуратури України, 2010. – 19 с.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами та допов. станом на 01 грудня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові). – К.: Алерта, 2012. – 300 с.

7. Кан'ямерес Манел. Медіація у політичних конфліктах: інша історія? Розуміння етичних засад діяльності медіатора / Манел Кан'ямерес, Анн-Катрін Сальберг // Відновне правосуддя в Україні: щоквартальний бюлетень. – К.: Український Центр порозуміння. – № 1–4 (15). – 2010. – С. 63–64.

8. Сальберг Анн-Катрін Посередництво: від розриву до зв'язку / Анн-Катрін Сальберг: матеріали конференції «Становлення відновного правосуддя у світі та Україні. Роль прокуратури у відновному правосудді» (м. Київ, 4–5 грудня 2007 р.). – К.: Український Центр порозуміння, 2007. – С. 20–21.

9. Нестор Н. В. Запровадження медіації в кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Наталія Володимирівна Нестор. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2013. – С. 167–168. – 231 с.

10. Дандуранд Айвон. Посібник з програм відновного правосуддя / Айвон Дандуранд, Курт Т. Гріфітс. – ООН: Управління ООН з наркотиків та злочинності; Міжнародний центр Відня. – 96 с.

11. Відновне правосуддя: медіація потерпілих і правопорушників. – К.: Український центр порозуміння, 2004. – 16 с.

12. Кей Праніс, Баррі Стюарт, Марк Уедж Кола примирення. Від злочину до повернення в громаду, пер. з англ. – К.: Видавець Захаренко В. О., 2008. – 272 с.

13. Відновне правосуддя – шлях до безпечної громади. – К.: Український Центр Порозуміння, 2011. – 23 с.

Басистая И. В. Пробелы действующего УПК относительно нормирования уголовных производств на основании соглашений

Рассмотрено существующие в действующем УПК пробелы и коллизии, которые затрудняют принятие и реализацию процессуальных решений по уголовным производствам на основании соглашений. Обоснована целесообразность и необходимость внесения в действующий УПК и другие нормативно-правовые акты изменений и дополнений для эффективного осуществления уголовных производств на основании соглашений.

Ключевые слова: *следователь, досудебное расследование, процессуальное решение, постановление, соглашение, пробелы, коллизии.*

Basysa I. V. Current criminal procedural code gaps towards criminal proceedings normalization by agreement

This article considers gaps and conflicts in the current Criminal Procedural Code complicating adoption and implementation of judicial decisions in criminal proceedings under the agreements. The appropriateness and necessity of including to the current

Criminal Procedural Code and other legal acts changes and additions for the effective implementation of criminal proceedings on the basis of agreements are grounded.

Key words: *investigator, preliminary investigation, procedural decisions, resolution, agreement, gaps, conflict.*

Стаття надійшла 29 липня 2013 р.

УДК 343.85

Л. Ф. Гула

ОЗНАКИ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП: ОБ'ЄКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ВТРУЧАННЯ

Надається характеристика організованих злочинних груп та їх ознак, які потрапляють під оперативно-розшуковий вплив.

Ключові слова: *злочинна група, організована група, ознаки групи, види груп, пошукові ознаки груп.*

Постановка проблеми. Науковці ХХІ століття зазначили, що у цілому організована злочинність не тотожна формам і видам її реального вияву, а є складним, багаторівневим соціальним явищем, що виникло унаслідок корінних соціально-економічних деформацій суспільства, які відбулися і посилюються через збільшення кількості чинників, пов'язаних із загальною кризою, що охопила всі аспекти нашого життя. Саме все це і додає виняткової динамічності кількісним і якісним змінам у системі організованої злочинності, що об'єктивно зумовлює потребу багаторівневої дії на неї, зокрема з боку правоохоронних органів. Постійно постає потреба удосконалення оперативно-розшукової теорії пошуку ознак діяльності організованих злочинних груп.

Стан дослідження. Злочинні групи вивчали: Б. І. Бараненко, В. М. Биков, Г. М. Бірюков, В. Г. Глукашевич, П. І. Грішаєв, Н. Й. Гутурова, О. М. Джужа, А. І. Долгова, В. Картавцев, В. Т. Контеміров, В. М. Корнієнко, Г. А. Крігер, В. І. Литвиненко, В. Г. Лукашевич, Є. І. Макаренко, І. В. Максимченко, М. І. Мельник, Є. М. Моїсєєв, А. А. Музика, В. Д. Пахомова, Б. В. Романюк, Д. Савченко, І. В. Сервецький, І. В. Тарасюк, Т. А. Третьякова, В. П. Філонов, О. Г. Цветков, В. М. Цимбалюк, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та ін.